ÖTÜKEN

DEDE EFENDİ

Hayatı-Sanatı-Eserleri

M. Fatih Salgar

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 318
KÜLTÜR SERİSİ: 101

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 16267

ISBN: 978-605-155-794-6

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

1. Basım: 1995
4. BASIM

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Kapak Tasarımı: Zafer Yılmaz

Dizgi-Tertip: Ötüken

Nota yazımı: Mert Erağan

Kapak Baskısı: Karakış Basım

Baskı: Dörtel Matbaacılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi
Zafer Mah. 147. Sk. 9-13A Esenyurt-İstanbul
Tel: 0212 565 1166
Sertifika Numarası: 40970

İstanbul- 2019

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

M. FATİH SALGAR; (22 Şubat 1954) Adana'da doğdu. 1972 yılında başladığı İstanbul Belediye Konservatuvarı'ndan, Nevzad Atlığ, Süheylâ Altmışdört, İsmail Hakkı Özkan ve Muazzam Sepetçioğlu gibi hocalardan eğitim görerek mezun oldu. Nevzad Atlığ'ın düzenlediği koro çalışmalarına katılarak repertuvarını geliştirdi . 1978 yılında mezun olduğu İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Eski Önasya Dilleri ve Kültürleri Bölümü'nden, Yakın Çağ ve Umumi Türk Tarihi kürsülerini de dâhil ederek mezun oldu. 1973'ten itibaren Üniversite Korosu'nun çalışmalarına katıldı ve 1976-1988 arasında şef yardımcısı olarak yüzlerce üniversiteli gence Türk musikisi klasiklerini öğretti . Daha sonra Anadolu Üniversitesi AÖF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. 1976'da kurulan Devlet Korosu'nun ilk kadrosunda ses sanatçısı olarak yer aldı. İstanbul Üniversitesi Konservatuvarı'nda, 1978-2005 yılları arasında usul öğretmenliği yaptı. Bir süre İTÜTM Devlet Konservatuvarı'nda da öğretim görevlisi olarak çalıştı. Nevzad Atlığ ile birlikte 40 fasiküllük, Türk Musikisi Klasikleri notalarını yayımladı. Yesarî Asım Arsoy ve İsmail Hakkı Özkan ile ayrıntılı musiki çalışmalarında bulundu. *İstanbul Ansiklopedisi*'nin yanı sıra çeşitli dergilerde ve gazetelerde araştırmaları ve yazıları yayımlandı. *Dede Efendi, III. Selim, Türk Musikisi 'nde 50 Bestekâr, Mevlevî Âyinleri, Hacı Ârif Bey* ve *Türk Müziğinde Makamlar, Usûller ve Seyir Örnekleri* adlı kitapları Ötüken Neşriyat'ta yayımlandı. Bakırköy Müzik Akademis Derneği kurucularından olan Fatih Salgar, 2006 dan bu yana Cumhurbaşkanlığı Klasik Türk Müziği Korosu'nun şefliğini yapmaktadır.

“Yine bir gül-nihâl aldı bu gönlümü”

Kızım Zeynep Salgar Gün’e

İÇİNDEKİLER

Önsöz/13
Hayatı/15
San'atı/30
Bulduğu Makamlar/40
Şâirliği ve Hattatlığı/44
Öğrencileri/46
Eserleri/48
Kaynaklar/60

NOTALAR

Âyînler

Sabâ Peşrev /63
Saba Mevlevî Âyini /65
Ferahnâk Son Peşrev/75
Son Yürük Semâî/76
Nevâ Peşrev/77
Nevâ Mevlevî Âyîn/79
Son Peşrev/91
Sabâ-Bûselik Peşrev/92
Sâbâ-Bûselik Âyîn/94
Hüzzâm Peşrev/101
Hüzzâm Âyîn/104
Ferahfezâ Peşrev/119
Ferahfezâ Âyîn/121
Ferahfezâ Son Peşrev/132

Acem-Aşîrân

Acem-Aşîrân Beste/*Meşâm-ı hâtıra bûy-i gül-i safa bula gör*/ 133
Acem-Aşîrân Ağır Semâî/*Ey lebleri gonca yüzü gül serv-i bülendim*/ 135
Acem-Aşîrân Yürük Semâî/*Ne hevâ-yı bağ-ı sâzed ne kenar-ı kişt-i mârâ*/ 137
Acem-Aşîrân Şarkı/*Oldu gönül üftâde*/139
Acem-Aşîrân Şarkı/*Lûtfeyle meded rahmeyle şehâ*/140

Acemkürdî

Acemkürdî Şarkı /*Bir güzele bende gönül* /141

Bayâtî

Bayâtî Beste/*Bir gonca femin yâresi vardır ciğerimde*/142
Bayâtî Şarkı/*Ağlatma beni incitme aman*/144
Bayâtî Şarkı/*Nice bir aşkınla feryâd edeyim*/145
Bayâtî Şarkı/*Mübtelâyım ey gül-i rânâ sana*/147
Bayâtî Şarkı/*Her dem edip meyl-i cefâ*/148
Bayâtî Şarkı/*Bir bî-bedel şûh-i cihân*/149
Bayâtî Şarkı/*Karşıdan yâr güle güle*/150

Bestenigâr

Bestenigâr Beste/*Erişdi mevsim-i gül seyr-i gülsitân edelim*/151
Bestenigâr Şarkı/*Ben seni sevdim seveli kaynayıp coştum*/153
Bestenigâr Şarkı/*Pek nâziktir ince belin*/155

Bûselik

Bûselik Kâr/*Sûr-i şâhî eyledi âlâmı tay*/ 156
Bûselik Beste/*Olduk yine bu şevk ile mesrûr-i meserret*/ 161
Bûselik Yürük Semâî/*Dehr olmada bu sûr ile mâmûr-i meserret*/ 163
Bûselik Şarkı/*Zülfündedir benim baht-ı siyâhım*/ 164
Bûselik Şarkı/ *Edâ ile revişlerin aklımı perîşân etti*/ 166

Evcârâ

Evcârâ Şarkı/*Bir letâfetli hevâ aklımı perîşân etti*/ 167
Evcârâ Şarkı/*Geçen hafta ben kayıkla geçerken*/ 169
Evcârâ Şarkı/*Hüsnüne mâil gönlüm ezelden*/ 170
Evcârâ Şarkı/*Gel ey güzeller serveri*/171

Eviç

Eviç Şarkı/*Bülbül âsâ rûz ü şeb kârım nevâ*/ 172
Eviç Şarkı/*Sevdim bir gonca-i rânâ*/ 173
Eviç Şarkı/*Söyleyin ol nev-civâne*/ 174

Eviç-Bûselik

Eviç-Bûselik Beste/*Ağlar inler pâyine yüzler sürer gönlüm gözüm*/ 175
Eviç-Bûselik Beste/*Aybeder hâl-i dil-i âşüfte-sâmânım gören*/ 177
Eviç-Bûselik Ağır Semâî/*Koy açılayım bilsin her râzımı cânânım*/ 179
Eviç-Bûselik Yürük Semâî/*Sâkiyâ mest-i müdâm eylesen olmaz mı beni*/ 181

Ferahfezâ

Ferahfezâ Kâr/ *Kasr-ı cennet havz-ı kevser âb-ı hay*/183
Ferahfezâ Beste/ *Ey kâşı kemân tîr-i müjen cânıma geçti*/190
Ferahfezâ Ağır Semâî/ *Bir dilber-i nâdide bir kâmet-i müstasnâ*/192
Ferahfezâ Yürük Semâî/ *Bu gece ben yine bülbülleri hâmûş ettim*/194
Ferahfezâ Şarkı/ *El benim çün seni sarmış biliyor*/195
Ferahfezâ Şarkı/ *Bülbül-i hoş nevâ*/196
Ferahfezâ Şarkı/ *Bir verd-i rânâ*/197

Ferahnâk

Ferahnâk Beste/ *Figan eder yine bülbül bahâr görmüştür*/198
Ferahnâk Ağır Semâî/ *Dil-i biçâreyi mecrûh eden*/200
Ferahnâk Şarkı/ *Beğendim seni efendim geçmem aslâ ben*/203
Ferahnâk Şarkı/ *Senin çün ey şeh-i hûbân* /204
Ferahnâk Şarkı/ *Ben mübtelâ olsam sana*/205

Gül'izâr

Gül'izâr Şarkı/ *Rehâ bulmadım zülfün telinden*/206
Gül'izâr Köçekçe/ *Nazlı nazlı sekip gider*/208
Gül'izâr Köçekçe/ *Bî-vefâ bir çeşm-i bî-dâd*/210

Hicâz

Hicâz Beste/ *O mâhitâbı acep gösterir mi bana felek*/212
Hicâz Beste/ *Ey çeşm-i âhû hicr ile tenhâlara saldın beni*/214
Hicâz Ağır Semâî/ *Etmezem ikrâr-ı aşkı saklarım cânım gibi*/215
Hicâz Yürük Semâî/ *Yine neş'e-i muhabbet dil ü cânım etti şeydâ*/216
Hicâz Şarkı/ *Seyr-i gülşen edelim ey şîvekâr*/218
Hicâz Şarkı/ *Çokdur gönülde dağ-ı melâlim*/220
Hicâz Şarkı/ *Aşkınla ben ey nâzenîn*/221
Hicâz Şarkı/ *Mâh yüzüne âşıkanım*/222
Hicâz Şarkı/ *Tırmana tırmana çıktım yapıdan*/223
Hicâz Şarkı/ *Ey büt-i nev-eda*/224
Hicâz Köçekçe/ *Yine yeşillendi dağlar çemeni*/225
Hicâz Köçekçe/ *Şu karşıki dağda bir yeşil çadır*/226
Hicâz Köçekçe/ *Baharın zamanı geldi*/227

Hicâz-Bûselik

Hicâz Bûselik Beste/ *Bülbül gibi feryâd ü figânım seharidir*/228
Hicâz Bûselik Beste/ *Câna beni aşkınla ferzâne eden sensin*/230
Hicâz Bûselik Ağır Semâî/ *Bir âfetin aşkıyla gönül eyledi ülfet*/231
Hicâz Bûselik Yürük Semâî/ *Açıl açıl gel efendim cihân bahar olsun*/233

Hisâr

Hisâr Yürük Semâî/ *Hava güzel yine gülşende*/234

Hisâr-Bûselik

Hisâr Bûselik Kâr/ *Rûy-i tü câm-i tarâb-i gül-gûn bâd*/236
Hisâr Bûselik Beste/ *Her sözün uşşâka ihsân her kelâmın lutf-ı tâm*/239
Hisâr Bûselik Ağır Semâî/ *Ey hümâ-yı pâdişâhî ber-ser-i bâla-yi tü*/241
Hisâr Bûselik Yürük Semâî/ *Yine bezm-i ıyş-ı vuslat dil-i bî-karare düştü*/242

Hüzzâm

Hüzzâm Beste/ *Gören fütâde olur hüsn-i bî bahânesine*/243
Hüzzâm Yürük Semâî/ *Reh-i aşkında edip kaddimi kütâh gönül*/245
Hüzzâm Şarkı/ *Hâlimi bir kerre takrir eylesem sultânıma*/248
Hüzzâm Şarkı/ *Ey gül-i bağ-ı edâ*/249

Irak

Irak Beste/ *Bir âh ile gonca feme hâlin ayân it*/250
Irak Beste/ *Her zaman pîş-i nigâhımda hüveydâsın sen*/252
Irak Ağır Semâî/ *Nice ağlayayım aşk ile hergün meded*/254
Irak Yürük Semâî/ *Hasretle tamam nâle döndüm sensiz*/255

Isfahân

Isfahân Yürük Semâî/ *Ah eylediğim serv-i hırâmânın içindir*/256
Isfahân Şarkı/ *Âşık olalı sen yâre gönül*/257

Mâhûr

Mâhûr Beste/ *Ey gonca dehen hâr-ı elem cânıma geçti*/258
Mâhûr Yürük Semâî/ *Yine zevrak-i derûnum kırılıp kenâre düştü*/260
Mâhûr Şarkı/ *Sana lâyık mı ey gül-ten*/262
Mâhûr Şarkı/ *Gördüm bu gün cânân-ı dil*/263

Muhayyer

Muhayyer Şarkı/ *Ben sana âşık değilim*/264
Muhayyer Şarkı/ *Sevdiceğim âşıkını ağlatır*/265

Nevâ

Nevâ Beste/ *Zeyn eden bağ-ı cihânı gül müdür bülbül müdür*/266
Nevâ Ağır Semâî/ *Ey goncâ-i bağ-ı cihân*/268
Nevâ Yürük Semâî/ *Ey gonca dehen âh-ı seherden hazer eyle*/269
Nevâ Şarkı/ *Gülzâra salın mevsimidir*/271
Nevâ Şarkı/ *Hayli demdir bir gül-i ruhsâre oldum müptelâ*/273
Nevâ Şarkı/ *Müşkül oldu sûzişim etmek nihân*/274

Nev-Eser

Nev-Eser Beste/ *Nasıl edâ bilir ol dilber-i fedâyı görün*/275
Nev-Eser Yürük Semâî/ *Diyemem sine-i berrakı semenden gibidir*/277

Nihâvend-i Kebîr

Nihâvend-i Kebîr Yürük Semâî/ *Rencîde sakın olma nigâh eylediğimden*/279

Rast

Rast Kâr-ı Nâtık/ *Rast getirip fend ile seyretti hümâyı*/280
Rast Kâr-ı Nev/ *Gözümde dâim hayâl-i cânâ*/284
Rast Şarkı/ *Bu hüsn ile sen dilberâ*/286
Rast Şarkı/ *Gördükçe ben ey meh cemâl*/288
Rast Şarkı/ *Dil bir güzele meyletti hele*/289
Rast Şarkı/ *Yine ahlar etti peydâ*/290
Rast Şarkı/ *Üftâdenem ey bî-vefâ*/291
Rast Şarkı/ *Görsem seni doyunca*/292
Rast Şarkı/ *Yüzündür cihânı münevver eden*/293
Rast Şarkı/ *Yine bir gül-nihâl aldı bu gönlümü*/294

Rast-ı Cedîd

Rast-ı Cedîd Kâr / *Aşk-ı tü nihâl-i hayret âmed*/295

Sabâ-Bûselik

Sabâ Bûselik Beste/ *Yâr ile ateş mekân olsam da gülşendir bana*/301
Sabâ Bûselik Ağır Semâî/ *Reng-i rûh-i gülzârı tebâh eyledi bülbül*/303
Sabâ Bûselik Yürük Semâî/ *Göz gördü gönül sevdi seni ey yüzü mâhım*/305

Sultânî Yegâh

Sultânî Yegâh Beste/ *Misâlini ne zemîn ü zaman görmüştür*/307
Sultânî Yegâh Beste/ *Cân ü dilimiz lutf-ı keremkâr ile mâmûr*/308
Sultânî Yegâh Ağır Semâî/ *Nihân ettim seni sinemde ey meh-pâre cânımsın*/309
Sultânî Yegâh Yürük Semâî/ *Şâd eyledi cân ü dilimi rûh-i revânım*/311

Sûznâk

Sûznâk Beste/ *Müştâk-ı cemâlin gece gündüz dil-i şeydâ*/312
Sûznâk Ağır Semâî/ *Nesin sen a güzel nesin*/313
Sûznâk Yürük Semâî/ *Câna firâk-ı aşkın ile sûznâkinem*/315

Şedd-i Arabân

Şedd-i Arabân Şarkı/ *Gözümden gönlümden hayâli gitmez*/317

Şehnâz

Şehnâz Beste /*Ne dehendir bu ne kâküldür bu sevdiğim*/318
Şehnâz Yürük Semâî / *Sevdi bu gönül seni yaman eylemedi*/319
Şehnâz Şarkı/ *Sana ey cânımın cânı efendim*/321
Şehnâz Şarkı/ *Ey verd-i râná şûh-i melek-veş*/323
Şehnâz Şarkı/ *Gönül durmaz su gibi çağlar*/324

Şevkefzâ

Şevkefzâ Beste/ *Ermesin el o şehin şevket-i vâlâlarına*/325
Şevkefzâ Yürük Semâî/ *Ser-i zülf-i anberini yüzüne nikâb edersin*/327

Uşşâk

Uşşâk Beste/ *Dil nâle eder bülbül-i şeydâ revişinde*/329
Uşşâk Şarkı/ *Ağlatırlar güldürürler*/331
Uşşâk Şarkı/ *Gittide gelmeyiverdi*/333
Uşşâk Şarkı/ *Aman felek canım felek*/335

Şehnâz

Şehnâz İlâhî/ *Yürük değirmenler gibi dönerler*/336

ÖNSÖZ

Mûsikî tarihimiz içinde, bestekârlarımız konusunda bir değerlendirme yaparsak, sayacağımız ilk üç isim arasında "**Dede Efendi**"yi andığımızı görürüz. 1778-1846 yılları arasında yaşamış ve mûsikî sanatımıza da, böylesine iz bırakmış olan Dede Efendi olmasaydı, bu san'atta hissedilecek boşluk herhalde oldukça fazla olurdu. Bu yüzdendir ki mûsikîmizde "**Dede**" ünvânını almış birçok bestekâr olmasına rağmen, bir tek o, kısaca "**Dede Efendi**" olarak anılmağa layık görülmüştür.

Bir san'atkârın kendi döneminin zevkine, anlayışına uygun eserler vermesi son derece tabiîdir. Bu durum Dede Efendi için de geçerlidir. Fakat Dede, bunun yanısıra akıl ve ilhâm ürünü olan eserlerini ölümsüz kılacak değerleri yakalamış, insan rûhunun değişmeyen derinliklerine hitâb edebilmiştir. Bu yüzden de eserleri, zamanın silip yok eden özelliğine esir olmamıştır.

Bu büyük bestekârımızın hayatı hakkında, yazılı olarak günümüze gelen kaynaklar son derece azdır. Sahib olduğumuz bilgilerin büyük bir kısmı ise ona öğrenci olmuş ve o öğrencilerin yetiştirdiği kişiler tarafından anlatılanlara dayanmaktadır. Bu konuda bize en tafsilatlı bilgiyi ise Rauf Yekta Bey (1871-1935) vermiştir. Menkıbevî ve dramatize edilmiş bir üslûbla anlattıkları ile Rauf Yekta Bey Dede Efendi hakkında en önemli kaynaktır demek hata olmaz.

Esasen bir san'atkârın eserleri, onun bu güne gelişinin en önemli nedenini oluşturur. Bu yüzden de Dede Efendi'nin bestelemiş olduğu yüzlerce parçanın, bizler için olan önemi, esası teşkil eder. Bu eserler onun san'at hayatının özeti olduğu gibi, bir dönemin değişen şartlarının da bir ölçüde yansımasıdır.

Dolayısıyla bu kitapta yayınlamış olduğumuz notalar Dede Efendi'yi bize tanıtacak en mühim kaynaktır. Bu eserlerin büyük bir bölümü hocamız Prof. Dr. Nevzad Atlığ yönetimindeki Kültür Bakanlığı İstanbul Devlet Klasik Türk Müziği Korosu'nun uzun, zahmetli, yoğun ve titiz çalışmalar sonucunda icra ettiği eserlerden ve belli başlı kaynaklardan seçilmiştir.

Yapmış olduğum bu çalışmamda bana çeşitli yönlerden yardımcı olan hocalarım Muazzam Sepetçioğlu, Necati Sepetçioğlu, Hakkı Özkan ve Devlet Korosu San'atçısı Bahri Yüzlüer'e teşekkür ederim. Yine Türk Kültürü'ne hizmeti ön planda düşünen Ötüken Yayınevine, notaları yazan İbrahim Korhan'a da teşekkürlerimi sunarım.

Dede Efendi'nin ölümünün 150. yılını idrak ettiğimiz şu günlerde, millî kimlik ve şahsiyetimizin en önemli parçalarından biri olan mûsikî-mizin ve bu san'atın, bu kültürün, bu medeniyetin kapılarını bize geniş ölçüde açan Dede Efendi'nin sevilip anlaşılması, beşerî zevkimizin yanısıra, kültür politikamız bakımından oluşturduğu fayda da olayın bir başka yönüdür.

Değerli şâir Yahya Kemal Beyatlı, konuyu şöylece özetlemiştir:

Çok insan anlıyamaz eski mûsikîmizden
Ve ondan anlamayan bir şey anlamaz bizden

Saygılarımla
M. Fatih Salgar

Hayatı

19. YÜZYILIN en büyük bestekârı olan Hammâmî-zâde İsmail Dede, 9.1.1778'de Kurban Bayramı'nın birinci günü Şehzâdebaşı'nda dünyaya geldi. Kurban Bayramı'nda doğduğu için kendisine "**İsmail**" adı verildi.

Dede Efendi'nin babası Süleyman Ağa, bu gün Makedonya sınırları içinde kalan Manastır Eyâleti'nin, Görice Sancağı'na bağlı bir kaza merkezi olan Kesriye kasabasında doğmuştur. (Görice bugün Arnavutluk'tadır.) Cezzar Ahmed Paşa'nın (1722? - 1804) uzunca bir süre mühürdarlığını yapmıştır. Paşa'nın zalim ve acımasız yönetimine tahammül edemeyerek İstanbul'a göçmüş ve Şehzâdebaşı'na yerleşmiştir.

Süleyman Ağa, İstanbul'a geldiği o günlerde Acemoğlu Hamanı'nı satın aldı. Yine aynı yıllarda Dede Efendi'nin annesi Rukiyye Hanım'la evlendi. Dede Efendi henüz 3-4 yaşlarında iken, babası Süleyman Ağa, mevcud hamamı sattı ve Kuru Sebil Mahallesi'nde bir eve yerleşti. Aynı semtteki Çavuş Hamamı'nı da satın alarak kazancını bu yoldan sağladı.

Dede Efendi 7 yaşlarında Çamaşırcı Mektebi'nde öğrenim görmeye başladı. Kısa bir süre sonra yeteneği ve sesinin güzelliği ile dikkatleri üzerine toplayarak okulun "**ilâhici başı**"lığına getirildi.

Başdeftardarlık'ta Anadolu kîsedârlığı görevinde bulunan Uncu-zâde Mehmed Emin Efendi'nin[1] oğlu, Dede Efendi'nin sınıf arkadaşı idi. Bu vesile ile Uncu-zâde, Dede Efendi'yi yakından tanıdı. Dede'nin yeteneğini hemen anlayarak ona meşke başladı. Bu okuldaki eğitimi süresince Dede Efendi'ye yüzlerce eser geçti. Bu dersler sırasında Dede'nin üstün yeteneğini belgeleyen şöyle bir olay cereyan etti: Uncu-zâde Mehmed Emin Efendi, Sazkâr faslı meşk olunduğu sırada **Tab'î**'nin "*Hemişe dilde sühân elde sâzkârımdır*" zencir bestesinin meyânını her nasılsa unutmuş. Hatırlamağa çalışmışsa da muvaffak olamamış. Bunun üzerine öğrencilerine hitâben:

- Çocuklar! Ben bu meyanı bulamadım. Başkalarında olmadığından da eminim. Hepiniz artık kırkar, ellişer fasıllık âdem oldunuz. Bu bestenin meyânını cümleniz ayrı ayrı besteleyiniz. Hanginizin eseri başarılı olursa, onu kabul ve meşkederiz, der.

[1] "Şişman Hoca" lâkabıyla da anılan Mehmed Emin Efendi'nin şarkı ve ilahiler bestelediği söylenmekte ise de günümüze gelen eseri yoktur. Yalnız Rauf Yekta Bey, bir şarkısından bahsetmektedir. Klasik mûsikîmız repertuarına hakimiyeti ve Dede Efendi'ye hocalık yapmış olması ile tanınmaktadır.

Ertesi meşkde bütün öğrenciler yapmış oldukları meyânı okurlar. Sıra "**İsmail**"e gelip de meyâna başlar başlamaz, meyânın asıl bestesi hocanın hatırına gelir. Böylece hatıra gelen şekli ile eseri meşk ederler. Dede'nin göstermiş olduğu bu başarıdan sonra, Mehmed Emin Efendi hemen o gün mûsikîden kendisine icâzet verir.[2]

[2] *Hoş Sadâ*, s.134 , Nûri Şeyda Bey'den, 16 Ağustos 1898 tarihli İkdâm gazetesinden naklen.

Mehmed Emin Efendi, 1792'lerde himâyesine almış olduğu Dede Efendi'yi, Başdefterdârlık'ta, Başmuhasebe Dâiresi Kalemi'ne kâtip yardımcısı olarak yerleştirdi. Dede Efendi bu yıllarda Yenikapı Mevlevîhânesi'ne pazartesi ve perşembe günleri devama başladı. Mevlevîhânedeki şeyhi Ali Nutki Dede, genç İsmail'deki dehâ pırıltılarını kısa zamanda anladı ve onunla daha yakından ilgilendi. Ali Nutkî Dede, yaptığı bir ders sonrasında öğrencisine karşı olan takdir duygularını şöyle dile getirdi:

- Oğlum!.. Mûsıkî fenni sana bir Allah vergisi. Öyle görüyorum ki istikbâlin en büyük üstâdı olacaksın. Cenâb-ı Hak feyzini artırsın.[3]

[3] Rauf Yekta Bey, *Esâtiz-i Elhân*, s. 127

Mevlevîliği ve mûsikîyi daha geniş mânâda öğrenmek üzere geldiği Dergâh, Dede Efendi'yi günden güne daha çok bağlamağa başladı. Gönlünü dolduran ilâhî aşkın ve mûsikînin esiri olduğunu gün geçtikçe daha yoğun bir şekilde hissediyordu. Bu duygular içinde olduğu bir gün şeyhi Ali Nutkî Dede'nin huzuruna çıktı ve:

- Efendim!.. Fakîriniz artık kalemi filan terkedip kabul buyurursanız bu günden itibâren tarîk-i âliye büsbütün dehâlet arzusundayım, ikrâr vereceğim.[4]

[4] İkrâr vermek, Mevlevîlikte dervişliğe söz verme ve hizmete girme. İkrâr ancak irşâda yetkili bir zâta verilir.

Şeyhi Ali Nutkî Dede cevaben:

- "Oğlum!.. Pekâlâ amma burası tekkedir. Çilekeşlik kolay değildir, sonra yapamazsın. Bu işe girme. Çünkü burada insana sırasına göre odun yarıcılık da yaptırırlar"[5] şeklinde sözler söyledi ise de, bu yola baş koyan Dede Efendi hizmette kusur etmemeye gayret göstereceğini ve çilekeşliğe kabulünü tekrar tekrar istedi.

[5] R. Yekta *a.e.*, s. 128

Ali Nutkî Dede, Dede Efendi'nin bu arzusunun yerine gelebilmesi için o ana kadar bu konuda isteksiz olduklarını bildiği anne ve babasının rızasının da şart olduğunu ifâde edince, Dede, aynı ısrarı anne ve babasına da göstererek onları ikna etti. Böylece 3 Haziran 1798 de çileye başladı.

Ali Nutkî Dede'nin, el yazısı ile yazmış olduğu "**Defter-i Dervîşân**" adlı mecmuada "Bu fakîrin şeyhlik zamanında dergâha gelen hücre-nişîn canların tarihleridir" başlıklı yazısında İsmail Dede'nin bu tarihte "**Matbah-ı Mevlânâ**" ya dahil olduğu belirtilmiştir.

Dede Efendi, 29 Temmuz 1798'de semâ meşkini bitirdi. 27 Mart 1799 tarihinde de çilesini doldurarak "**Dede**" ünvanını aldı.

Mevlevî çilesi 1001 günde doldurulmasına rağmen, Dede Efendi çile süresinin yaklaşık on ay kadar olduğunu görmekteyiz. Çile döneminin güçlüklerine dayanamayan dervişlerin "**çile kırmak**" suretiyle dergâha sâdece muhîb olarak devam ettiği bilinmektedir. Fakat bazan da şeyhin isteği üzerine bu sürenin kısaltılması da mümkündür. Dede Efendi'ye de böyle bir uygulumanın olduğu kesindir. Bunun en büyük sebebi ise Dede Efendi'nin mûsikîde adını duyurması ve III. Selîm'in (salta-